

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Anton Walfridsson

Den förtalades processrättsliga hinder

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Joel Eriksson

Termin: HT 2017

Innehållsförteckning

Summary	1
Sammanfattning	3
Förkortningar	4
1 Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Uppsatsens övergripande syfte	5
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Perspektiv, teori och metod	6
1.6 Forskningsläge	6
1.7 Material	7
1.8 Uppsatsens disposition	7
2 Processrätten kring förtal	8
2.1 Hur bedrivs åtal för förtal	8
2.2 Kostnadsansvaret vid enskilt åtal	10
2.3 Drivande av enskilt åtal	11
2.4 Sekretessbeläggning av förtalsuppgift	12
2.5 Oskuldspresumtionen	15
2.6 Peczeniks teori om rättssäkerhet	15
3 Analys	17
3.1 Kostnadsansvaret på målsägande	17
3.2 Problematiken kring att driva åtal själv	18
3.3 Möjliga förändringar av processrätten	20
3.4 Den publika förtalsuppgiften	21
4 Avslutande synpunkter	26
Käll- och litteraturförteckning	28
Rättsfallsförteckning	29

Summary

To have slandered someone is to have committed a crime. But the procedure surrounding the crime of slander differs from regular crimes. If the crime is considered qualifying enough a prosecutor will take over the case as general prosecution but if the crime hasn't lived up to that level it's up to the individual to arouse individual prosecution. It's mainly the type of offense that doesn't qualify for general prosecution that this paper is focused on. For this type of slander the procedure is bordered with obstacles which complicates the possibilities of reparation for the victim. There are mainly two obstacles which the victim will have to have overcame for the offender to be punished for his wrongful act.

The first obstacle is that slander is to be prosecuted by the individual. This entails that the individual will have to have investigated the crime and acted out the role of prosecutor in the trial. The individual also must have taken the risk of becoming obliged to repay the costs of the trial because it is civil rules which decides the division of the costs. This obstacle is discussed out of a rule of law perspective and it is investigated whether or not it is suitable to place the crime under general prosecution.

The second obstacle is that the information that constitutes the slander often becomes public when it's been brought into the trial. Generally, this information is privacy sensitive for the individual as it is the spread of this information that constitutes the crime. There is a certain possibility to classify the information. But it requires that the interest of classifying has been weighed against the interest of transparency and JO has stated that the courts are to be restrictive in their assessment. The obstacle is being discussed out of a rule of law perspective and it is investigated whether or not it is possible to classify the information that constitutes the slander as a starting point.

This thesis has resulted in the position that the only way to achieve material rule of law is to place the crime of slander under general prosecution. I consider classifying the information that constitutes the slander

as a starting point is demanding too big of a sacrifice of the transparency for it to be motivated with such a change.

Sammanfattning

Att ha förtalat någon är att ha begått ett brott. Men processrätten kring förtalsbrottet skiljer sig från vanliga brott. Om brottet varit tillräckligt kvalificerat tar åklagare över åtalet som ett allmänt åtal men om det inte nått upp till denna gräns har det ålegat den enskilde att väcka åtal. Det är främst den typen av brott som inte nått upp till gränsen för allmänt åtal som denna uppsats tagit sikte på. För den typ av förtal är processrätten kantad av hinder som försvårar möjligheterna till upprättelse för den utsatte. Det finns framförallt två hinder som den enskilde måste överkommit för att gärningspersonen ska ha blivit straffad för sin brottsliga gärning.

Det första hindret är att förtal åtalas av målsägande. Det medför att den enskilde själv ska utrett brottet och agerat åklagare i rättegången. Dessutom måste den ha riskerat att bli betalningsskyldig för rättegångskostnaderna eftersom att det varit civilrättsliga regler som bestämt kostnadsfördelningen. Detta hinder diskuteras ur ett rättssäkerhetsperspektiv och det utreds huruvida det är lämpligt att föra in brottet under allmänt åtal.

Det andra hindret är att förtalsuppgiften oftast blivit offentlig i samband med att den förts in i rättegången. Generellt kommer förtalsuppgiften att ha varit väldigt integritetskänslig, det är nämligen spridningen av denna uppgift som utgjort själva brottet. Det finns viss möjlighet till sekretessbeläggning av förtalsuppgiften. Då ska intresset för sekretessbeläggning ha blivit vägt mot intresset för insyn och JO har uttalat att domstolar ska vara restriktiva i sin bedömning. Hindret diskuteras ur ett rättssäkerhetsperspektiv och det utreds om det är möjligt att meddela sekretess som utgångspunkt.

Uppsatsen har resulterat i ställningstagandet att det enda sättet att uppnå materiell rättssäkerhet är att placera förtalsbrottet under allmänt åtal. Sekretess för förtalsuppgiften som utgångspunkt anser jag däremot kräva en för stor uppoffring av insynsintresset för att det ska vara motiverat med en sådan ändring.

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
JO	Justitieombudsmannen
Kap.	Kapitel
NJA	Nytt juridiskt arkiv
OSL	Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
RF	Regeringsform (1974:152)
SOU	Statens offentliga utredningar
St.	Stycke
TF	Tryckfrihetsförordning (1949:105)
TR	Tingsrätten
YGL	Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Att ha blivit förtalad är att ha blivit utsatt för brott. Men som offer för detta brott är det inte säkert att du fått möjlighet till upprättelse. Processrätten kring förtalsbrottet är kantad av hinder vilka medfört att den utsatte fått svårt att få sin sak prövad i domstol. Faktorer som hur mycket pengar den utsatte haft, hur insatt den varit i det svenska rättssystemet och hur mycket den varit villig att offra för att få beivrat sin rätt har styrt huruvida gärningsmannen blivit dömd för sin gärning. Internet och sociala medier har möjliggjort en lättare kommunikation med omvärlden. Genom internet har uppgifter som kränkt den utsattes personliga integritet lättare fått spridning och uppgifterna har varit sökbara under lång tid. För den enskilde som blivit utsatt är det därför mer aktuellt än någonsin att få utrett vilka möjligheter den har till upprättelse.

1.2 Uppsatsens övergripande syfte

Det övergripande syftet med denna uppsats har varit att försöka få fastställt om och hur processrätten kring förtalsbrottet hindrat brottsoffer från att få beivrat sin rätt i domstol. Samt att diskutera om hindren medfört att regleringen inte nått upp till kraven för materiell rättssäkerhet som de definierats av Peczenik och huruvida processrätten kring förtalsbrottet skulle kunna ändras för att ge envar samma möjlighet till upprättelse.

1.3 Frågeställningar

För att uppnå syftet har framställningen utgått från följande frågeställningar:

- Hur bedrivs åtal för förtal?
- Vad innebär det för den enskilde när ett brott är placerat under enskilt åtal och hur överensstämmer det med de krav som ställts upp på materiell rättssäkerhet?

- Är det möjligt att få sekretessbelagt den uppgift som utgjort förtålet eller måste den utsatte funnit sig i att spridningskretsen växt i processen genom att uppgiften blivit publik?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen har uteslutande avhandlat processrätten kring förtalsbrottet i de fall där brottet har förövats utanför de medier som erhållit särskilt grundlagsskydd. Anledningen till avgränsningen är att det finns flera särregleringar beroende på var förtalsuppgiften spridits och att uppsatsen skulle ha blivit för ytligt behandlad om de tagits upp. Av samma anledning har uppsatsen avgränsats från att behandla övriga ärekränkingsbrott, visserligen kan förtalsbrottet sägas utgöra ett exempel på hur dessa behandlas. Men en fullständig redogörelse för processrätten och möjligheten till sekretessbeläggning kring samtliga ärekränkingsbrott hade utgjort en för stor del av denna ganska begränsade uppsats.

Uppsatsen behandlar rättsområdet som det ser ut i skrivande stund. Den är avgränsad mot lagändringar som inte träder ikraft förrän år 2018 eller senare.

1.5 Perspektiv, teori och metod

Utgångspunkten för uppsatsen har varit den rättsdogmatiska metoden där gällande rätt fastställts utifrån lagtext, förarbeten och praxis. Rätten har analyserats utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv och utmynnat i en diskussion av karaktären de lege ferenda. Alexander Peczeniks teori om materiell rättssäkerhet har utgjort grunden för analysen av gällande rätt. Analysen innehåller referenser till tidigare angiven information samt till andra författares åsikter, den innehåller dock ingen ny fakta.

1.6 Forskningsläge

Det har skrivits mycket om förtalsbrottet ur ett straffrättsligt perspektiv. Inom de senaste fem åren har processrätten kring förtalsbrottet inte lyfts fram för

en kritisk granskning. Inte heller har behovet av att kunna sekretessbelägga förtalsuppgiften diskuterats.

1.7 Material

Mestadels har jag använt mig av lagtext, praxis och förarbeten då jag avhandlat gällande rätt. Doktrin tillsammans med eget förnuft har använts i diskussionen kring rättssäkerheten av gällande rätt.

1.8 Uppsatsens disposition

Framställningen börjar med att avhandla gällande rätt kring processreglerna som omger förtalsbrottet och möjligheten till sekretessbeläggning av förtalsuppgiften. Vidare har Peczeniks teori om rättssäkerhet blivit presenterad i avhandlingen eftersom att den legat till grund för analysen.

Analysen har tagit avstamp i Peczeniks teori. Utifrån teorin har förts en diskussion kring huruvida materiell rättssäkerhet har uppnåtts trots att brottsoffret tvingats till enskilt åtal och att det funnits begränsade möjligheter till sekretessbeläggning av förtalsuppgiften.

2 Processrätten kring förtal

2.1 Hur bedrivs åtal för förtal

Ur RB 20 kap. 6 § utläses att när tillräckliga skäl förelegat har åklagare skyldighet att väcka åtal för brott som ligger under allmänt åtal, denna skyldighet kallas för åklagarens åtalsplikt. Alla brott som inte uttryckligt undantagits omfattas av allmänt åtal, det framgår av RB 20 kap. 3 §.

I BrB 5 kap. 5 § finns ett uttryckligt undantag från allmänt åtal för förtal samt grovt förtal. I bestämmelsen är stadgat att endast målsägande fått lov att väcka åtal då brottet ägt rum. Undantag om åtal varit påkallat ur allmänt intresse och målsägande angivit brottet till åtal alternativt att den förtalade varit under 18 år. Om undantaget inte varit för handen har det krävts att målsägande själv väckt åtal om den velat få sin sak prövad, det vill säga att brottet ligger under enskilt åtal som huvudregel men att vissa fall av förtal omfattas av allmänt åtal. Det föreligger alltså en diskrepans mellan vad som utgör förtal och vad som ligger under allmänt åtal. Diskrepansen kan illustreras med ett konkret exempel. Åklagarmyndigheten har i ett vägledande dokument angivit att spridning av nakenbilder utan nedsättande text inte ska anses medfört att åtal varit påkallat ur allmän synpunkt. Samtidigt kan spridning av en sådan nakenbild, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, anses ha utgjort förtal i lagens mening.¹

Det har skett en viss förskjutning av gränsen för när åklagare kan väcka åtal. Tidigare kunde åklagare endast väcka åtal i fall där det av *särskilda* skäl varit påkallat från allmän synpunkt.² Den tidigare ordningen var ytterst restriktiv, endast ett fall exemplifierades i förarbetena och det var när innehavare av allmän befattning hade utsatts för förtal rörande dennes handlingar i tjänst.³ Dock följde av åklagarmyndighetens rekommendationer

---

¹ Åklagarmyndighetens RättsPM 2014:2 s. 21 jfr Göta Hovrätt mål B 2417-13.

² Se BrB 5 kap. 5 § enligt lydelse 2009-01-01 och bakåt.

³ Prop. 1962:10 del C s. 184 f.

att allmänt åtal för förtal kunde vara *särskilt* påkallat från allmän synpunkt även i vissa andra mycket allvarliga fall:⁴

- Spridning av bilder eller filmer på den utpekade som var av sexuell eller integritetskänslig art.
- Omfattande spridning av särskilt kränkande uppgifter av sexuell art.
- Omfattande spridning av påståenden om att den utpekade gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.
- Omfattande spridning av andra särskilt klandervärda uppgifter som riskerar den utpekades hela sociala existens.

Med den tidigare ordningen väckte åklagare sällan åtal för förtal, i rättstillämpningen utnyttjades undantagsregeln väldigt restriktivt.⁵

Nuvarande ordning kräver inte att åtal av *särskilda* skäl varit påkallat ur allmän synpunkt, det räcker att åtal varit påkallat ur allmänt synpunkt, rekvisitet *särskilda* har alltså tagits bort. Det har varit lagstiftarens avsikt att det inte bara ska vara de mest kvalificerade fallen som ska bli beivrade genom allmänt åtal, ribban har sänkts något. Lagstiftaren har angivit att sådana fall där det har kunnat förväntats en fällande dom och det funnits ett klart samhällsintresse av att brottet blivit beivrat samt fall där det funnits starka skäl med hänsyn till den utsatte att det allmänna medverkat, ska bli hanterade genom allmänt åtal. Det kan exempelvis röra sig om att den enskilde drabbats mycket hårt av förtalet.⁶ Det finns alltså två olika typfall där det ska anses befogat med allmänt åtal, det ena hänför sig till samhällsintresset och det andra till målsägandeintresset. Av det följer att skälen som talat för att det ska ha ansetts befogat med åtal ur allmän synpunkt måste ansetts starkare ju allvarligare förtalet har varit och att möjligheten för åklagare att föra talan därför måste varit större om det rört sig om grovt förtal än förtal av normalgraden.⁷ Åklagarmyndigheten har angivit konkreta exempel på när åtal ska anses påkallat ur allmän synpunkt:⁸

---

⁴ Åklagarmyndighetens RättsPM 2012:1 s. 11 (ersatt av Åklagarmyndighetens RättsPM 2014:2).

⁵ Prop. 2013/14:47 s. 23.

⁶ Ibid. s. 25 f.

⁷ Nilsson, Brottsbalk (1962:700) 5 kap. 5 §, Lexino 2017-08-02.

⁸ Åklagarmyndighetens RättsPM 2014:2 s. 20 ff.

- Spridning av bilder och filmer av sexuell och integritetskränkande art på den utpekade.
- Stor spridning av särskilt integritetskränkande uppgifter av sexuell art om den utpekade.
- Stor spridning av påståenden om att den utpekade gjort sig skyldig till mycket allvarlig brottslighet och det varit särskilt ägnat att utsätta personen för andras missaktning.
- Stor spridning av andra särskilt klandervärda uppgifter som drabbar målsägande mycket hårt.

Vid en jämförelse mellan Åklagarmyndighetens rekommendationer före och efter lagändringen där kravet på *särskilda* skäl ur allmän synpunkt togs bort, kan man se att inte mycket har ändrats. Huvudregeln är fortfarande att det ålegat den enskilde att väcka enskilt åtal då den blivit utsatt för förtalsbrottet.

2.2 Kostnadsansvaret vid enskilt åtal

Vid enskilt åtal fördelas rättegångskostnaderna annorlunda från hur de fördelas vid brott som ligger under allmänt åtal. Det framgår av RB 31 kap. 11 § att RB 18 kap. gäller för måltypen, det vill säga att rättegångskostnaderna för denna typ av mål blir behandlade på samma sätt som vid tvistemål. Det innebär att huvudregeln är att den förlorande parten ska ersätta motparten dess rättegångskostnader enligt RB 18 kap. 1 §, samt betala sina egna kostnader.

För enskilt åtal finns undantag från huvudregeln i RB 31 kap. 11 § 3 st. I bestämmelsen finns stadgat att målsägande endast behövt stå för motpartens kostnader för offentlig försvarare då det förelegat särskilda skäl. Sådana särskilda skäl har oftast utgjorts av att den som drivit åtalet inte haft något beaktansvärt intresse av att få ansvarstalan prövad.⁹ Sammantaget har innebär ordningen att då tilltalad blir friad får målsägande betala sina egna rättegångskostnader och möjligtvis motpartens kostnader för offentlig försvarare. Ordningen kan jämföras med brott som hör hemma under allmänt åtal där brottsoffret aldrig riskerar att bli ersättningsskyldig vid en rättegång

---

⁹ Prop. 2004/05:41 s. 49 f.

eftersom att det är staten som drivit målet och följaktligen är det staten som förlorat målet i samband med att den tilltalade blivit frikänd.

2.3 Drivande av enskilt åtal

Innan en potentiell rättegång om brott kan genomföras måste det blivit utrett om brott faktiskt ägt rum, det bör ofta inte varit självklart för den enskilda att brottsrekvisiten verkligen blivit uppfyllda i sin helhet. Den utsatte har troligtvis vänt sig till polismyndigheten för att få gjort en anmälan om att den misstänkt sig ha blivit utsatt för brott. Åklagaren alternativt polismyndigheten har då möjlighet till förundersökningsbegränsning enligt RB 23 kap. 4 a § 2 st. 2 p. Denna möjlighet finns i fall där det kan antas att åtal för brottet inte kommer att äga rum beroende på bestämmelser om särskild åtalsprövning. Bestämmelsen ger även rätt att besluta om att inte inleda förundersökning i denna typ av fall. För att ett sådant beslut ska ha kunnat fattats i den konkreta situationen har det krävts att något väsentligt enskilt eller allmänt intresse inte åsidosatts i samband med beslutet.¹⁰ Det innebär att huvudregeln är att den enskilde fått driva utredningen själv då den blivit utsatt för förtal. Men ibland måste åklagare övervägt huruvida det funnits ett särskilt intresse av att saken utretts och då kan den enskilda fått hjälp med utredningen. Bedömningen om förundersökning ska inledas hänger ihop med resultatet av bedömningen om åtal ska ansetts varit påkallat ur allmän synpunkt.¹¹

När målsägande fört utredning om brottet måste den enligt RB 47 kap. 1 § ha skickat in en stämningsansökan till rätten. Stämningsansökan ska ha varit utformad i enlighet med vad som finns stadgat i RB 47 kap. 2 §, bestämmelsen är utformad utifrån RB 45 kap. 4 § och innefattar samma krav.¹² Det vill säga att målsägande haft samma krav på sig vid utformningen av stämningsansökan som en åklagare haft då den väckt åtal för brott som varit placerat under allmänt åtal.

Stämningsansökan ska enligt RB 47 kap. 2 § 1 st. 3 p. ha innehållit en gärningsbeskrivning som täckt rekvisiten i förtalsbestämmelsen. Samtidigt

---

¹⁰ Åklagarmyndighetens RättsPM 2014:2 s. 16.

¹¹ Ibid. s. 17.

¹² Prop. 1986/87:89 s. 237.

som den ska ha varit konkret nog för att den tilltalade ska ha kunnat förstå vad den anklagats för.¹³ Dessutom krävs det att stämningsansökan innehållit uppgift om vilka bevis som åberopats och vad de åberopade bevisen avsett styrka enligt RB 47 kap. 2 § 1 st. 4 p. Det innebär att den enskilde vid sin utredning ska ha samlat bevisning och förstått vilken bevisning som styrkt vilka rekvisit i förtalsbrottet. Vidare krävs att målsägande varit bevandrad i reglerna kring vilken domstol som är behörig för det konkreta brottet enligt RB 47 kap. 2 § 1 st. 5 p.

Om kraven på stämningsansökan inte uppnåtts kommer domstolen att ha förelagt målsägande till komplettering av ansökan i enlighet med RB 47 kap. 3 §. Har inte föreläggandet följts ska talan ha avvisats enligt RB 47 kap. 4 §. Om talan inte avvisats ska rätten utfärdat stämning om inte målsägandes framställning saknat laga skäl för åtalet eller talan varit uppenbart ogrundad enligt RB 47 kap. 5 §.

När målsägande utrett brottet och utformat en godtagbar stämningsansökan ska den agerat åklagare i rättegången trots att den saknat utbildning och erfarenhet. Lagstiftaren har uppmärksammat att dessa krav på den enskilde kan ha utgjort ett betydande hinder för den som blivit utsatt för förtalsbrottet och velat få upprättelse.¹⁴

2.4 Sekretessbeläggning av förtalsuppgift

Den svenska rättsskipningen är präglad av offentlighet. Det anses att offentlighet är av stor betydelse för rättssäkerheten eftersom att det gett medier och enskilda möjlighet till kontroll av domstolar och andra myndigheters verksamhet. Genom kontroll har det skapats garantier för att dessa organ ska blivit hindrade från att gå över sina befogenheter.¹⁵ En del av offentlighetsprincipen kräver att förhandling i domstol ska ha varit offentlig. Kravet har erhållit särskilt grundlagsskydd i RF 2 kap. 11 § 2 st. Det framgår av RF 2 kap. 20 § att det är möjligt att under vissa förutsättningar begränsa förhandlingsfriheten, av bestämmelsen följer att en sådan begränsning ska ha

---

¹³ RH 1995:61.

¹⁴ Prop. 2013/14:47 s. 24.

¹⁵ Bohlin, A. s. 15 f.

skett i lag. Begränsning har gjorts i RB 5 kap. 1 § 2 st., för att domstolen ska få hålla förhandling bakom stängda dörrar krävs att det kan antas att det kommer att läggas fram uppgifter för vilka det hos domstolen gällt sekretess i enlighet med OSL. Dessutom har det krävts att det varit av synnerlig vikt med domstolssekretess alternativt att sekretessen varit av sådan art som räknas upp särskilt i bestämmelsen. Det första kravet uppfylles oftast då förtalsuppgiften varit av sexuell natur, då kan uppgiften sekretessbelagts utifrån OSL 21 kap. 1 §. I de fall där förtalsuppgiften varit mindre integritetskänslig har möjligheten till att hålla förhandlingen bakom stängda dörrar fallit redan här. Det andra kravet bottnar i en avvägning mellan vikten av sekretess och intresset för insyn. JO har uttalat att domstolar bör vara restriktiva i denna bedömningen. Sekretessbeläggning av målsägandes identitet bör i normalfallet räcka för att intresset av insyn ska anses vägt tyngre än intresset för sekretess kring övriga delar av domen.¹⁶ Det är viktigt att framhäva att RB 5 kap. 1 § 2 st. är en fakultativ bestämmelse, domstolen är alltså inte tvungen att hålla förhandlingen bakom stängda dörrar även om förutsättningarna blivit uppfyllda i ett konkret fall. Det enskilde har alltså aldrig kunnat bli garanterad att förhandlingen kommer att bli hållt bakom stängda dörrar.¹⁷

Huvudregeln är att uppgifter som lyfts fram vid förhandling blivit offentliga enligt OSL 43 kap. 5 §, det gäller oavsett om uppgiften omfattats av sekretess innan den lagts fram.¹⁸ Enligt OSL 43 kap. 4 § gäller som undantag uppgifter som omfattats av OSL 18 kap. 15 §, det vill säga ansvar för olaga våldsskildring, motsvarande brott i YGL och TF samt barnpornografibrott. Förutom dessa angivna undantag har det krävts att förhandlingen skett bakom stängda dörrar för att det som kommit fram under förhandlingen ska ha kunnat sekretessbeläggas. Det innebär att om domstolen tagit beslut om att det inte är påkallat att uppgift visats bakom stängda dörrar, då har det varit omöjligt att fatta beslut om vidare sekretess.

---

¹⁶ JO 2005/06 s. 46.

¹⁷ Heuman, S. & Tansjö, A. s. 91.

¹⁸ NJA 1981 Not C 85.

I samband med att uppgift tagits in i slutlig dom har sekretessen upphört att gälla enligt OSL 43 kap. 8 § 1 st., med undantag för om domstolen förordnat om fortsatt sekretess enligt OSL 43 kap. 8 § 2 st. För att fortsatt sekretess ska ha kunnat beslutas i det enskilda fallet har det enligt OSL 43 kap. 8 a § krävts att intresset för sekretess vägt väsentligt tyngre än intresset för offentlighet. Sådana beslut ska ha meddelats med stor restriktivitet och efter en noggrann intresseavvägning. I avvägningen gäller som utgångspunkt att domstolars rättskipande verksamhet kräver stor insyn. Det exemplifieras i förarbetena kring situationer där fortsatt sekretess kan anses motiverat, då rör det sig främst om målsägandes identitet vid sexualbrott, människohandel, barnpornografibrott och minderårigas behov av skydd för privatliv.¹⁹ Utifrån det ovan sagda kan slutsats dras om att det generellt inte kommer att förordnas om sekretess för förtalsuppgift som målsägande fört in i målet. Det finns visst utrymme för fortsatt sekretess i fall där målsägande varit minderårig och det rört sig om en uppgift av grov karaktär. I ett fall har det beslutats om fortsatt sekretess för en förtalsuppgift som bestått i att målsägandes partner lagt upp ett filmat samlag på internet. Då rörde det sig om en film där målsägande var igenkännbar och där hon var minderårig. I detta fall förordnades inte om fortsatt sekretess kring målsägandes identitet.²⁰ I ett annat fall har en man visat ett filmat samlag på en fest. Tingsrätten hade förordnat om fortsatt sekretess men sekretessen upphävdes av HovR med grund i att uppgiften varit central i gärningsbeskrivningen och att insyn därför varit nödvändig. Dock bedömde HovR att det skulle råda fortsatt sekretess om målsägandes identitet.²¹

Lagstiftaren har uppmärksammat problematiken kring att en rättegång rörande förtal ofta upplevs som en ny kränkning för den utsatte och att denna kränkning kan hindra enskilda från att väcka åtal även för befogade anspråk. Den utsatte måste nämligen tåla att förtalsuppgiften blivit förevisad igen och att den möjligtvis ådragit sig ny uppmärksamhet och spridning.²²

---

¹⁹ Prop. 2015/16:144 s. 39.

²⁰ NJA 2015 s. 86.

²¹ Svea Hovrätt mål nr B 11695-13.

²² Prop. 2013/14:47 s. 24.

2.5 Oskuldspresumtionen

I Sverige gäller oskuldspresumtion inom straffrätten. Oskuldspresumtionen utgör en grundsten i rätten till rättvis rättegång som bland annat garanterats i EKMR art. 6.2. Det vill säga att den tilltalade, i straffprocessen, ska ha blivit betraktad som oskyldig fram till punkten då åklagare inför en opartisk domstol bevisat den tilltalade skyldig till brottet. Vidare innebär presumtionen att bevisbördan läggs på åklagaren och att den tilltalade ska ha blivit friad vid tvivelsmål om skuld.²³

Det finns ingen särreglering eller undantag till oskuldspresumtionen vid enskilt åtal. Det innebär att principen bör ha gällt fullt ut även då det inte funnits någon reell åklagare utan det varit målsägande som bedrivit åtalet.

2.6 Peczeniks teori om rättssäkerhet

Rättssäkerhet är ett vagt begrepp som kan ges olika innebörd beroende på vad som läggs i ordet. Enligt Peczeniks teori finns det två olika sätt att tolka rättssäkerhet, formell rättssäkerhet och materiell rättssäkerhet. För att formell rättssäkerhet ska ansetts uppfylld har det krävts att rättsliga beslut har varit förutsebara för den enskilde på grund av lag, det finns inget krav på etisk försvarbarhet av de rättsliga besluten. För att materiell rättssäkerhet ska ha ansetts förelegat har det dels krävts att rättsliga beslut har kunnat förutses av den enskilda på grund av lag och dels att besluten har varit etiskt försvarbara.²⁴ I ett fritt samhälle som Sverige är materiell rättssäkerhet generellt förväntat, vilket motiverats genom att den enskilde bättre ska ha kunnat planerat sitt liv och därmed gjort sitt liv mer tillfredsställande samt att lagen skapar ordning vilket är bättre än kaos.²⁵

Huruvida ett rättsligt beslut ska ha ansetts varit etiskt försvarbart bestäms utifrån en sammanvägning av olika värden. Ett sådant värde är att medborgaren ska ha åtnjutit rättsskydd mot både staten och mot enskilda.

---

²³ SOU 2017:17 s. 62 f.

²⁴ Peczenik, s. 94.

²⁵ Peczenik & Schött, SvJT 1993, s. 719.

Ingen får bli tilldelad förmåner som lagen inte medgivit och ingen får ha undvikit straff som lagen stadgat, lagen ska ha gällt lika för alla. Ett annat värde är att medborgarna ska ha haft rätt till en rättvis rättegång, i vilket innefattas att rättegången ska ha varit offentlig.²⁶

---

²⁶ Ibid, s. 720.

3 Analys

3.1 Kostnadsansvaret på målsägande

Motiveringen till att reglerna kring rättegångskostnaderna utformats så att den enskilde fått riskerat att betala rättegångskostnaderna då den väckt enskilt åtal har varit att det skyddat människor från att ha blivit utsatta för obefogade åtal. Den tilltalade har ansetts lida stort obehag av att bli ställd till svars för handlingar som inte hade motiverat åtal om åklagare istället fått avgöra huruvida det vore lämpligt eller inte att åtal väckts i den aktuella situationen. Tanken vid lagens utformning har varit att risken gett människor ett incitament till att fundera på om deras talan verkligen varit tillräckligt befogad, målsägande ska ha funderat på om risken varit värd en potentiell lagföring. Dessutom har det ansetts att det förelegat risk för att åtal har använts som ett medel i parters personliga vendettor, vilket inte varit eftersträvansvärt.²⁷ Det finns redan ett skydd mot uppenbart obefogade åtal i RB 47 kap. 5 § och därför kan man fråga sig om motiveringen till att målsägande burit risk för att fått betala rättegångskostnaderna varit nödvändig. Om talan varit uppenbart obefogad kommer domstolen ändå att ha avvisat den, om talan varit på gränsen kan det anses att det inte bör ha varit den enskilde som ska ha valt att avstå från sin rätt, en opartisk domstol bör enligt min åsikt i dessa fall ha fått avgöra huruvida förtalsbrottet varit för handen eller inte. Enligt min åsikt är det självklart att risken gett upphov till att brottsoffer tvekat kring huruvida det varit värt risken att få drivit sin talan. Tvekan kan i vissa fall ha varit positiv, det gäller de fall där den utsatte baserat sitt beslut på huruvida den faktiskt blivit utsatt för förtal i lagens mening eller ej, vilket i förlängning kommer att avgöra om deras talan är befogad eller inte. Om risken vägt så tungt för den enskilde att den blivit avskräckt från att väcka talan även då den faktiskt har blivit utsatt för förtal i lagens mening anser jag

---

²⁷ Prop. 2004/05:41 s. 38.

det negativt. I dessa fall har risken inneburit att den enskilde gjort rättsförlust och den som utsatt målsägande gått fri från ansvar.

Visserligen har domstolar varit restriktiva med att döma målsägande att betala den tilltalades försvarskostnader vilket bör innebära att rättegångskostnaderna ofta inte blivit lika höga som i vanliga civilrättsliga mål. Men domstolen har möjlighet att döma den enskilde till att bli belastad med den ytterligare kostnaden och det har troligen varit tillräckligt för att en del utsatta blivit avskräckta från att hävda sin rätt. Enligt min åsikt har det lagts ett för stort ansvar på den enskilda. Det har förväntats av denne att den ska ha varit tillräckligt juridiskt kunnig för att ha avgjort om situationen levt upp till gränsen för förtal. Jag anser det orimligt att förvänta sig en sådan bedömning, och troligtvis har det lett till att vanliga människor lagt ner sitt anspråk och i förlängning gjort rättsförlust. Lagstiftaren har uppmärksammat problematiken i samband med att möjligheten till allmänt åtal utökats, men det har inte gjorts någon förändring avseende förtal som inte nått upp till gränsen för att åklagare ska ha tagit över åtalet.²⁸

Med nuvarande reglering av rättegångskostnaderna måste det anses att förtalsbrottet är reserverat för dem med ekonomisk möjlighet att betala sitt egna ombud och bära risken att få betala motpartens. Det har inneburit att den tilltalade blivit straffad utifrån vem den utsatt för brottet. Detta förhållande strider mot Peczeniks teori om materiell rättssäkerhet i två hänseenden. För det första har alla medborgare inte erhållit rättsskydd mot andra enskilda. För det andra har förövare tillåtit undvika straff som lagen stadgar, beroende på vem de utsatt för brottet.²⁹

3.2 Problematiken kring att driva åtal själv

Det är onekligen komplicerat att driva mål om förtal själv. Den enskilda ska ha utrett brottet, ha klarat av att utforma en godtagbar stämningsansökan och uppträtt åklagare i rättegången utan erfarenhet eller utbildning.³⁰ Generellt bör det krävs att den enskilde anlitar ett duktigt ombud som kunnat hjälpa till

---

²⁸ Prop. 2013/14:47 s. 24.

²⁹ Se ovan kap. 2.6.

³⁰ Se ovan kap. 2.3.

med konkretisering av talan och som har tillsett att rätt bevisning lagts fram. Ombudet kommer givetvis att ha krävt ersättning för sitt arbete och det har den enskilda fått stå för, möjligtvis att den blivit ersatt i efterhand i enlighet med RB 18 kap. 1 §. Men den enskilde kan bara ha blivit ersatt enligt angiven bestämmelse om den vunnit målet och det är inte säkert att den utsatte vunnit trots att den faktiskt blivit förtalad i lagens mening. Det är viktigt att ha i åtanke att en friande dom inte behöver ha inneburit att målsägande haft fel, eller att den inte blivit förtalad. Det kan exempelvis ha varit så att den utsatte blivit förtalad men att den inte fått rätt eftersom att den inte kunnat visa den tilltalades skuld bortom rimligt tvivel. I dessa fall har oskuldspresumtionen inneburit att den tilltalade friats och den i och för sig utsatte förlorat målet och fått stå för rättegångskostnaderna.³¹ Enligt min åsikt är det problematiskt att brottet förtal i vissa hänseenden behandlats som tvistemål, exempelvis avseende rättegångskostnaderna och bördan av att driva processen. Samtidigt som handlingen fortfarande betraktats som ett brott med allt vad det inneburit i form av rättssäkerhetsgarantier för den potentiella förövaren. Den utsatte har i dessa fall hamnat i ett processrättsligt mellanläge med mycket svårigheter den måste överkommit för att ha fått sin upprättelse.

Visserligen har det skett en förskjutning av gränsen då åklagare kunnat ta över åtalet och i dessa fall kommer utredningen också att ha blivit hanterad av staten.³² Det innebär att vid allvarliga förtalsbrott finns denna problematik inte kvar längre, problematiken är dock högst aktuell vid förtal som samhället inte anser så allvarliga att de ska ligga under allmänt åtal. Då kan man ställa sig frågan om samhället anser att den som är utsatt för denna typ av mildare förtal inte varit skyddsvärd. Utgångspunkten måste vara att samhället anser att handlingar som är straffbelagda är sådana som inkräktar på ett skyddsvärd intresse. Eftersom att det faktiskt är lagstiftat mot förtal i helhet bör därför den som blivit utsatt för förtal anses skyddsvärd. Det föreligger alltså en diskrepans mellan vad samhället anser skyddsvärd och lagstiftar mot och vad staten faktiskt agerar mot genom att väcka åtal. Denna diskrepans stämmer inte överens med Peczeniks teori om materiell

---

³¹ Se ovan kap. 2.5.

³² Se ovan kap. 2.1.

rättssäkerhet, den medför nämligen att staten inte lagför människor för brott som lagen stadgar oavsett om det hade kunnat vara förväntat med en fällande dom i situationen.

3.3 Möjliga förändringar av processrätten

Det har lagts fram en SOU där det föreslagits att förtalsbrottet som utgångspunkt skulle blivit beivrat genom allmänt åtal. I förslaget skulle kravet på angivelse från målsägande funnits kvar men presumptionen för åtal ändrats till att det normala istället skulle varit att åklagare väckt åtal efter angivelse, om beviskraven var uppfyllda. Det skulle finnas kvar en möjlighet för åklagare att underlåta åtal om det inte var påkallat ur allmän synpunkt, men huvudregeln skulle varit att åklagare skötte åtalet. Förslaget motiverades med att utöka massmediernas ansvar för vad de publicerat, men det framgick att förslaget avsågs gälla även utanför medier med särskilt grundlagsskydd.³³ Förslaget fick inget genomslag i lagstiftning och orsaken till varför det inte ledde till lagstiftning redovisades inte. Senare har det undersökts kring möjligheten att förändra bestämmelsen till att bli mindre restriktiv rörande fall som åklagare skulle ta.³⁴ Inte heller detta förslag ledde till åtgärd, det motiverades med att departementschefen ansåg att det var osäkert vad åtgärden skulle leda till i praktiken.³⁵

Tillslut förändrades bestämmelsen och dagens rättsläge är mindre restriktivt rörande vilka mål som tas upp.³⁶ Enligt min åsikt är det inte tillräckligt för att kunna anse att bestämmelsen uppfyller de krav som ställs för att uppnå etisk försvarbarhet, och därmed materiell rättssäkerhet, som det definierats av Peczenik.³⁷ För etisk försvarbarhet krävs att den tilltalade inte undgått straff som lagen påbjudit och det finns fortfarande fall som inte når upp till gränsen där åklagaren tar över men som fortfarande anses så förkastliga att gärningspersonen kan bli lagförd. Förtal är ett allvarligt brott som den utsatte ofta bör ha lidit men av, det måste anses att staten håller med

---

³³ SOU 1975:102 s. 310 f.

³⁴ SOU 1983:70 s. 255 f.

³⁵ Prop. 1986/87:151 s. 44 f.

³⁶ Se ovan kap. 2.1.

³⁷ Se ovan kap. 2.6.

om den ståndpunkten eftersom att handlingen är kriminaliserad. Då anser jag inte att det är acceptabelt att den enskilde ska ha behövt driva målet själv och riskerat rättegångskostnaderna, eftersom att det inneburit att det bara är en viss krets människor som i praktiken blivit skyddade från den kriminella handlingen.

Det har lagts fram en SOU där det diskuterats om förtalsbrottet möjligen skulle avskaffats. Det redovisades att en persons ära och heder historiskt sett har värderats högt i Sverige men att lagstiftaren ansett att intressets skyddsvärde har tunnats ut under åren. Att skyddsvärdet har sjunkit har kommit till uttryck genom de åtalsbegränsningsregler som ställts upp. Utredningen kom fram till att det förelåg osäkerhet om statens syn på förtal stämde överens med de värderingar som finns i samhället. Framförallt den typ av förtal som skett på sociala medier har nämligen i relativt hög utsträckning beivrats genom enskilt åtal. Att den utsatte valt att väcka enskilt åtal har visat att den enskilde ansett brottet som en allvarlig kränkning av dennes personliga integritet. Diskrepansen mellan lagstiftarens och samhällets syn på förtalsbrottet ledde till att utredningen föreslog att förtal skulle vara fortsatt kriminaliserat.³⁸ Enligt min åsikt hade en avkriminalisering av förtalsbrottet varit en fullt rimlig väg att gå för att uppnå materiell rättssäkerhet. Det skulle ha inneburit att lagen gällde lika för alla oavsett ekonomiska förutsättningar, även förutsebarheten hade gynnats av en sådan lagändring. Problemet hade varit att människor ofta ansett förtal vara en allvarlig kränkning och att de därför bör ha förväntat sig skydd från denna typ av handlingar. Därför anser jag lösningen att låta förtalsbrottet ligga under allmänt åtal vara bättre lämpat för att komma till bukt med bristen på materiell rättssäkerhet.

3.4 Den publika förtalsuppgiften

Det bör vara svårt för en målsägande att få styrkt förtalsbrottet utan att ha låtit förtalsuppgiften bli förevisad och i samband med att målsägande visat förtalsuppgiften har den fört in den i målet. En sådan visning är ett naturligt

---

³⁸ SOU 2013:38 del 2 s. 508 f.

steg för att fått styrkt att uppgiften varit sådan att den varit ägnad att utsätta målsägande för annans missaktning. Att uppgiften varit ägnad att utsätta målsägande för annans missaktning är en förutsättning för att kunna döma för brottet förtal enligt BrB 4 kap. 1 §. En förtalsuppgift kan ha varit mycket integritetskänslig, det kan exempelvis rört sig om en film som visat samlag mellan parterna.³⁹ Generellt bör spridningen av en sådan film varit kränkande för den enskilda om denne inte godtagit spridningen. Själva förtålet kan ha bestått i att den tilltalade visat filmen för en liten krets människor. När åtal väckts av den enskilde har kretsen blivit större i samband med att filmen blivit visad igen för att få styrkt att det förekommit förtal och då uppgiften blivit offentlig. Den enskilde bör därför ha tagit ytterligare skada i samband med att åtal väckts, det följer logiskt av att den enskilde har velat hindra att uppgiften sprids till den grad att den faktiskt inlett en process mot den som spridit den från början. Eftersom att spridningen inneburit skada för den enskilde får fråga ställas om det är rimligt att rättskipningen, vilket är den enda möjligheten till upprättelse för den utsatta, ska innebära ytterligare spridning av förtalsuppgiften. För att exemplifiera kan två ovan nämnda fall lyftas. I det första fallet rörde det sig om ett filmat samlag mellan en 16 årig flicka och en man. Filmen hade visats för tre festdeltagare, nu är filmen offentlig och kan begäras ut av vem som helst. Kretsen av människor som tagit del av förtalsuppgiften har alltså varit väldigt begränsad fram till att målsägande väckt åtal.⁴⁰ Enligt min åsikt är det självklart att målsägande tagit ytterligare skada i samband med att det väckts åtal och filmen blivit offentlig. Oavsett om filmen, efter domen, begärts ut får denne leva med vetskap om att den kan begäras ut och få ny uppmärksamhet och spridning. Detta kan ske även långt efter målet har blivit avgjort. I det andra fallet blev filmen inte offentlig, men målsägandes identitet röjdes.⁴¹ Även i detta fall har målsägande troligen tagit ytterligare skada av att det har väckts åtal, eftersom att hennes identitet röjts och människor i hennes närhet därför kan ha blivit uppmärksammade på vad som har hänt. Skadan i detta fall är givetvis mindre eftersom att själva filmen

---

³⁹ NJA 1992 s. 594.

⁴⁰ Svea Hovrätt mål nr B 11695-13 nämnt i kapitel 2.4.

⁴¹ NJA 2015 s. 86 nämnt i kapitel 2.4.

inte kommer att bli utlämnad. Dock bör det i vissa kretsar anses skamfyllt att ha varit med i en sådan film och däri ligger den ytterligare skadan för den utsatte. Av dessa två varianter av sekretessbeläggning som redovisats är enligt min åsikt den andra mer skonsam för den enskilde.

Det kan konstateras att rättsläget kring sekretessbeläggning medfört att brottsoffer fått riskera vidarespridning av högst integritetskänsliga uppgifter om de väckt åtal. Denna risk anser jag utgöra ett hinder för den enskilde som vill kräva sin rätt i domstol. Ett sådant hinder medför att det kommer finnas fall där den enskilde avstått från att göra sin rätt gällande. När den enskilde avstått från att kräva sin rätt i domstol innebär det att gärningspersonen undgått straff för sin handling. För etisk försvarbarhet krävs att ingen undgått straff som lagen påbjudit, dagens reglering är alltså inte helt i linje med de krav som ställts upp för etisk försvarbarhet och i förlängningen materiell rättssäkerhet. Ett ytterligare problem med dagens reglering är att möjligheten till sekretessbeläggning av förtalsuppgiften är fakultativ. Domstol har möjlighet att låta förtalsuppgiften bli förevisad bakom stängda dörrar och därefter meddela fortsatt sekretess, men det finns inget krav även om förutsättningarna har uppnåtts i ett konkret fall. Den enskilde kan alltså inte utifrån lag förutse hur det rättsliga beslutet om sekretess eller offentlighet kommer att falla ut. Detta förhållande strider också mot Peczeniks teori om materiell rättssäkerhet. Och diskrepansen mellan hur domstolar dömer i sekretessfrågan kan illustreras med ett konkret exempel. I ovan nämnt fall ansåg tingsrätten att det varit motiverat med fortsatt sekretess av förtalsuppgiften, HovR ansåg det inte motiverat med sekretess och lät därför uppgiften bli offentlig.⁴² Den utsattes integritet och den större möjligheten för upprättelse utgör enligt min åsikt ett starkt argument för att ge rättskipningen större möjlighet att sekretessbelägga denna typ av uppgifter.

Å andra sidan finns det ett klart och berättigat intresse av insyn i domstolars rättskipning, det är av vikt att allmänheten måste ges möjlighet att kontrollera en dom där en människa blivit straffad eller friad. Det bör även framhållas att en offentlig rättegång är ett av de värden som Peczenik lyfter

---

⁴² Svea Hovrätt mål nr B 11695-13 nämnt i kapitel 2.4.

fram som nödvändigt för att det rättsliga beslutet att fälla den tilltalade för brott ska ha ansetts varit etiskt försvarbart.⁴³ I avvägningen mellan de två intressena bör det framhåvas att sekretess inte behöver meddelas för hela domen. Inte heller bör hela förhandlingen hållas bakom stängda dörrar. I fall där förtalsuppgiften varit integritetskänslig men behövs visas för att få styrkt att det rört sig om förtal kan domstolen ha valt att visa den bakom stängda dörrar och meddelat sekretess kring just den känsliga uppgiften. Resten av förhandlingen måste dock varit offentlig och samma ordning ska givetvis gälla för resterande delar av domen, framförallt domslutet.⁴⁴ Det innebär att offentligheten inte blivit fullt inskränkt för att förtalsuppgiften erhållit sekretess. Då uppkommer fråga om det varit tillräckligt för att uppnå de garantier på rättskipningen som offentlighetsprincipen medför, om domen blivit offentlig men förtalsuppgiften sekretessbelagts. Enligt min åsikt är det av vikt att förtalsuppgiften förevisats på förhandlingen och blivit offentlig för allmänheten eftersom att den utgör en central del av själva förtalsbrottet. Därför måste förtalsuppgiften generellt kunnat kontrolleras. Att de centrala delarna i domen kan bli kontrollerade överensstämmer med kravet på offentlighet som Peczenik lyfter fram som nödvändigt för materiell rättssäkerhet. Däremot anser jag att det bör finnas undantag, oerhört känsliga uppgifter där målsägande kunnat komma att lida stor skada är inte rimliga att låta allmänheten ta del av, även om insynen i samband med detta blivit begränsad. Om denna typ av integritetskänsliga uppgifter regelmässigt blivit offentliga hade det inneburit att skyldiga i mindre mån skulle blivit lagförda för sina brott, eftersom att utsatta i färre fall hade vågat föra talan i sådana frågor. Det är ett resultat som inte kan anses eftersträvansvärt och även detta resultat strider mot krav som ställs på materiell rättssäkerhet.

Det är en problematisk situation, oavsett om domstolen sekretessbelagt den känsliga förtalsuppgiften eller inte kommer beslutet i konflikt med kraven som Peczenik ställt upp för materiell rättssäkerhet. Möjligtvis går det inte att hitta en generell lösning på problemet utan lösningen bör vara att varje situation får bli bedömd individuellt. Situationen

---

⁴³ Se ovan kap. 2.6.

⁴⁴ JO 1985/86 s. 90.

kan dock bli bättre ur ett rättssäkerhetsperspektiv om reglerna som behandlar sekretessbedömningar ändras till att bli tvingande för domstolen. Då blir domstolens rättsliga beslut åtminstone förutsebart för den enskilde och denne kan ha gjort ett informerat val om huruvida den velat väcka åtal eller inte. I samband med att den enskildes får möjlighet till förutsebarhet har formell rättssäkerhet uppnåtts enligt Peczeniks teori.⁴⁵

---

⁴⁵ Se ovan kap. 2.6.

4 Avslutande synpunkter

Det finns två hinder som den som blivit utsatt för förtalsbrott måste övervunnit för att ha kunnat tillvaratagit sin rätt i domstol. Det första hindret har varit att förtalsbrottet som huvudregel är lagt under enskilt åtal, även om vissa kvalificerade former av förtal kan bli drivna av åklagare. Det innebär att brottet antingen måste ha varit så allvarligt att den enskilde har kunnat få hjälp av staten genom allmänt åtal eller kunnat klara av att driva målet själv. Om den enskilde inte fått hjälp av staten innebär det att den antingen måste anlita ett ombud vilket i sin tur krävt att den måste ha haft råd med detta. Annars måste den enskilde besittit sådan kunskap som krävts för att ha drivit målet utan ombud. Även om den utsatta klarat av att driva ett förtalsmål själv måste den burit risken av att bli skyldig att få betala rättegångskostnaderna om den tilltalade blivit friad. Att den utsatte förlorat målet kan ske som en naturlig följd av att denne inte klarat av att driva målet på ett bra sätt. Alltså kan det konstateras att den utsatte måste ha haft tillräckligt mycket pengar för att driva målet, eller blivit utsatt för ett så allvarligt brott att den får hjälp av åklagare. Det andra hindret är att målsägande riskerat att förtalsuppgiften blivit offentlig i samband med att dom förkunnats i målet. Förtalsuppgiften är ofta väldigt integritetskänslig och det bör därför krävts en stor uppoffring för den enskilda att ha låtit uppgiften bli offentlig och därmed riskerat att den fått ny spridning. Dessa två hinder anser jag strida mot Peczeniks teori om materiell rättssäkerhet eftersom att det hindrar den enskilde från att få upprättelse då den blivit utsatt för brott. Samt att den tilltalade faktiskt undsluppit straff som lagen påbjudit beroende på vem den utsatt, och den utsattes ekonomiska förmåga.

Det första hindret kan överkommas genom att förtalsbrottet placeras under allmänt åtal, det hade inneburit att alla hade samma möjlighet till upprättelse och att den tilltalade hade riskerat straff oavsett vem den utsatt för brottet. Enligt min åsikt är det enda sättet för staten att klart och tydligt visa att denna handling inte accepteras och uppnå materiell rättssäkerhet.

Det andra hindret kan överkommas genom att det lagstiftas särskilt om sekretess för förtalsuppgiften på samma sätt som exempelvis barnpornografi är lagstiftat om i dagsläget. Det finns bra argument för och emot en sådan lagstiftning. Det finns ett klart intresse av insyn i domstolars rättsskipning, samtidigt som det ofta rör sig om väldigt integritetskänsliga uppgifter. Enligt min åsikt bör det därför göras en intresseavvägning i den konkreta situationen, jag förespråkar alltså dagens reglering i denna fråga. Dock anser jag att dagens rättsläge med en fakultativ reglering som styr den framtida sekretessen inte är tillräcklig, enligt min åsikt bör den enskilda kunna lita på att den integritetskänsliga uppgiften erhåller sekretess om den är tillräckligt skadlig. Det skulle öka förutsebarheten och den enskilda hade kunnat göra ett informativt val om den vill inleda process med allt vad det innebär.

Hindren medför utan tvekan att den som utsatt annan för förtal i lagens mening inte blivit straffad i samma utsträckning som den som begått brott som lagts under allmänt åtal. Samtidigt har hindren medfört att den som blivit utsatt för förtal inte erhållit samma möjlighet till upprättelse som den som blivit utsatt för brott som lagts under allmänt åtal. Vidare innebär hindren att vem den utsatte är och vilka resurser den har i viss mån bestämt huruvida den tilltalade blivit straffad. Jag anser att brott intar en särskild ställning i ett samhälle, brott måste gälla lika för alla. Om två personer begått samma kriminaliserade gärning måste de ha straffats lika för denna handling och om två personer blivit utsatta för samma gärning måste de ha fått samma möjlighet till upprättelse. Någon annan ordning är enligt min åsikt inte acceptabel, lever inte upp till Peczeniks teori om materiell rättssäkerhet och hör inte hemma i en rättsstat.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 2015/16:144	Offentlighet och sekretess för uppgifter i domstolsavgöranden
Prop. 2013/14:47	Några ändringar på tryck- och yttrandefrihetens område
Prop. 2004/05:41	Förbättrad kontroll av rättsliga biträdens ersättningsanspråk, m.m.
Prop. 1986/87:151	Om ändringar i tryckfrihetsförordningen m.m.
Prop. 1986/87:89	Om ett reformerat tingsrättsförfarande
Prop. 1962:10	Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till brottsbalk
SOU 2017:17	Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången
SOU 2013:38	Vad bör straffas?
SOU 1983:70	Värna yttrandefriheten
SOU 1975:102	Tystnadsplikt och yttrandefrihet
Åklagarmyndighetens RättsPM 2014:2	
Åklagarmyndighetens RättsPM 2012:1	

Litteratur

- Bohlin, Alf: Offentlighetsprincipen, 9 uppl., Stockholm 2015
- Heuman, Sigurd, Lönqvist, Eva & Tansjö, Anna: Sekretess m.m. hos allmän domstol : en handbok, Lund 2013
- Peczenik, Aleksander: Vad är rätt?, 1:1, uppl., Stockholm 1995
- Peczenik, Aleksander & Schött, Roland (1993), Juridisk konservatism, i SvJT s. 709 – 734
- Nilsson, Göran Brottsbalk (1962:700) 5 kap. 5 §, Lexino 2017-08-02, besökt 2017-12-10

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 2015 s. 86

NJA 1992 s. 594

NJA 1981 Not C 85

Hovrätten

Svea Hovrätt, mål nr B 11695-13, dom 2013-11-21

Göta Hovrätt, mål B 2417-13, dom 2013-08-30

RH 1995:61

Myndighetsbeslut

JO 2005/06 s. 46

JO 1985/86 s. 90